

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Säilävaara, Jenny; Mehtätalo, Hilikka

Title: Sopivuus, oikeus ja terveys : pitkäkestoinen imetys ja julkinen imetys mediateksteissä

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © 2020 Westermark-seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Säilävaara, J., & Mehtätalo, H. (2020). Sopivuus, oikeus ja terveys : pitkäkestoinen imetys ja julkinen imetys mediateksteissä. *Sosiologia*, 57(4), 386-402.

<https://journal.fi/sosiologia/article/view/124576>

Sopivuus, oikeus ja terveys

Pitkäkestoinen imetys ja julkinen imetys mediateksteissä

Imetystä pidetään usein itsestään selvänä ja luonnollisena asiana, mutta samalla siihen liittyy paljon kulttuuri-, aika- ja kontekstisidonnaisia sääntöjä, joita äidin pitäisi osata noudattaa. Imetys myös liitetään usein hyvään äitiyteen, imetys on hyvän äitiyden mittari (esim. Knaak 2010). Tarkastelemme tässä artikkelissa mediatekstejä, joissa tuotetaan diskursseja pitkäkestoisesta tai julkisesta imetyksestä. Olemme kiinnostuneita näistä imetyksen muodoista, sillä pitkäkestoinen imetys ja julkinen imetys voivat rikkoa kulttuurisia odotuksia ja herättää äiteihin kohdistuvaa paheksuntaa. Tavoitteenamme on tunnistaa keskeisiä imetystä koskevia diskursseja eli ajassa ja tilassa muuttuvia kulttuurisidonnaisia puhe- ja ajattelutapoja sekä selvittää, millainen kulttuurinen jaettu ymmärrys pitkäkestoisesta ja julkisesta imetyksestä mediadiskurssien kautta rakentuu.

Äidit, jotka jatkavat imetystä yli vauvaiän, kokevat imetyksen usein haasteelliseksi: heidän motiivejaan imetyksen jatkamiselle saatetaan epäillä, ja usein myöskään terveydenhuollon ammattilaiset eivät tue tai kannusta äitejä vauvaiän ylittävään imetykseen (ks. esim. Dowling & Brown 2013; Faircloth 2010). Imetys voi olla ikään kuin *tarpeeksi* pitkäkestoista eli hyvää ja tavoiteltavaa mutta myös *liian* pitkäkestoista eli outoa tai jopa tuomittavaa. Haasteita koetaan myös silloin, kun imetetään julkisesti (ks. esim. Acker 2009; Säilävaara 2016). Äitien imetykokemuksia tutkimuksessaan käsittelevä Cindy Stearns (1999) kuvaa, miten naiset joutuvat jatkuvasti tavoittelemaan erityisesti julkisissa tiloissa asetelmaa, jossa imetys tulkitaan *äidillisenä tekemisenä, ei seksuaalisena tekona*.

Suomessa äitejä kannustetaan yleisesti imettämään ja imetys on eräänlainen kulttuurinen normi. Voimassa olevat imetyssuositukset ohjaavat äitejä täysimettämään kuusi kuukautta ja jatkamaan imetystä muun ravinnon ohessa ”ainakin” vuoden ikään asti. Kun vuoden rajapyykki on ylitetty, voi imetystä jatkaa ”perheen niin halutessa”. (THL 2016, 72.)

Tilastojen mukaan suomalainen äiti imettää lastaan keskimäärin 7–8 kuukautta, joista täysimetystä on kaksi kuukautta (THL 2016). Maailman terveysjärjestö WHO ohjeistaa imettämään kaksi vuotta, jonka jälkeen imetystä voi vielä jatkaa (WHO 2018). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL julkaisi vuonna 2017 uuden kansallisen imetyksen edistämishjelman. Ohjelman tavoitteena on nostaa ”Suomi imetyksen kärkimaaksi” vuosien 2018–2022 aikana (THL 2017, 3). Erityisenä tavoitteena mainitaan imetyksen keston pidentäminen ja suosituksena julki-imetyksen suojaaminen lailla (mt., 18, 28). Tässä artikkelissa keskitymme siihen ristiriitaan, joka vallitsee yhtäältä imetykseen liittyvien normien ja rajojen sekä toisaalta imetyksymyönteisyyden ja suositusten noudattamisen välillä.

Imetys on toistuvasti mediassa käsitelty aihe. Siihen vaikuttavat terveyteen ja hyvään äitiyteen liittyvät normit ja ihanteet mutta myös rintojen seksuaalisointi ja naisruumiin käyttö markkinoinnissa (ks. Lehto 2019). Haluamme mediatekstien tutkimuksellamme tuoda esiin äitiyteen liittyviä haasteita ja kiinnittää huomion pitkäkestoiseen ja julkiseen imetykseen, jotka ovat mahdollisesti stigmatisoivia imetyksen muotoja ja joiden merkitystä äitiyden ristipaineessa ei ole aikaisemmin tutkittu. Tutkimuskysymyksemme ovat:

- 1) Miten suomalaiset valtamediat kirjoittavat pitkäkestoisesta tai julkisesta imetyksestä ja millaisia kulttuurisia käsityksiä ne siitä tuottavat?
- 2) Millainen asema äideille teksteissä rakentuu ja miten tämä kaikki heijastuu hyvän äitiyden ideaaliin?

Tarkastelemme aluksi sekä hyvään äitiyteen kietoutuneita imetyksen ideaaleja että aikaisempaa tutkimusta imetyksestä mediassa. Tämän jälkeen kerromme aineistonkeruustamme ja diskurssianalyysin käytöstä. Kiinnostuksemme media-aineiston analyysiin perustuu haluun selvittää, miten suuret mediatoimijat voivat sekä avata tilaa että marginalisoida imetyksen eri muotoja, kuten pitkäkestoista ja julkista imetystä. Analyysiosiossa ja yhteenvedossa pohdimme löytämiämme diskursseja ja niiden merkityksiä suhteessa imetykseen liittyviin ihanteisiin, joita mediatekstit osaltaan rakentavat.

Imettävä äiti ja äitiyden ideaali

Imetyssuositukset ja äiteihin kohdistuvat odotukset muuttuvat ja vaihtelevat ajassa (ks. Savikko 2005, 215). Nykykeskusteluihin liittyy vahvasti ideaali hyvästä, imettävästä äidistä. Lapsikeskeisyys ja asiantuntijoiden ohjeiden tiukka noudattaminen määrittävät viime vuosina Suomessakin kulttuuriseksi ihanteeksi noussutta *intensiivistä äitiyttä* (Hays 1996; Mustosmäki & Sihto 2019). Intensiivinen äitiys laittaa äidit ottamaan enenevässä määrin vastuuta riskeistä, joita lapsi mahdollisesti kohtaa tulevaisuudessa (esim. Mustosmäki & Sihto 2019; Wall 2010). Tämän takia äiti voi joutua pohtimaan, onko imettämättä jättämisellä vaikutuksia lapsen terveyteen ja voisiko äiti vaikuttaa tähän riskiin. Hyvän äitiyden ideaali epäitsekästä ja äitiydelle omistautuvasta äidistä resonoi myös naisten puheessa, eli äitiyttä idealisoidaan edelleen ja sitä idealisoivat myös äidit itse (Maher & Saugeres 2007, 6).

Riippuu kontekstista, millaiseksi hyvä äitiys määrittyy. Äitiyteen liittyviä kulttuurisia odotuksia tutkinut Kristiina Berg (2008) on määritellyt, miten perhetyön ammattilaiset ja media rakentavat tavoiteltavaa äitiyttä. Ammattilaispuheessa hyvä äitiys määrittyy lapsen tarpeisiin vastaamisella, kun taas naisille suunnattujen viikkolehtien mediapuheessa korostetaan äitien itsenäisyyttä ja omista tarpeista huolehtimista. Heini Martiskainen (2014) on nostanut esiin, miten imetyksen luoma ruumiillinen sidos ja läheisyys ovat kulttuurisidonnaisia. Suomessa oletetaan, että ongelmista huolimatta kunnollista äitiyttä tavoitteleva äiti mukautuu ja tekee kaikkensa lapsensa eteen, vaikka imetyksessä olisi esimerkiksi fyysisiä esteitä (Homanen 2013, 300–301). Imetykseen liittyy ”hyvän äidin” vaatimus, jonka myötä lapsen tarpeet menevät äidin tarpeiden edelle, ja lähes oletetaan, että hyvä äiti kokee epämukavuutta ja stressiä (Murphy 1999, 187–188).

On hyvä muistaa, että imetyks on muutakin kuin valintaa. Se on luokkaan perustuva etuoikeus, mikä näkyy erityisesti maissa, joissa on Suomea lyhyemmät hoitovapaat (Acker 2009). Äidin mahdollisuus olla poissa töistä silloin, kun lapsi on pieni, määrittää usein imetyksen aloittamista ja kestoa (Blum 1993). Niin tekevät myös sosiaaliset ja kulttuuriset normit, joiden keskellä äiti toimii (Acker 2009). Suomessa imetyksen edistämisen toimintaohjelman yhtenä tavoitteena on kaventaa eroja, jotka johtuvat sosioekonomista tekijöistä (Hakulinen & Otronen 2017). Toimintaohjelmassa todetaan, miten erityisesti äidin koulutustasolla on merkitystä imetyksen kestoon, eli korkeasti koulutetut äidit imettävät pidempään, mutta myös

tulotaso, ikä ja vähemmistökuultuuriin kuuluminen vaikuttavat imetyksen keston (Hakulinen 2017). Tiivistetysti todeten: imetykseen kunakin aikana liitetyt ideaalit ovat yksille vaikeammin tavoitettavissa kuin toisille.

Imetys mediassa

Imetys on kestoaihe erilaisissa medioissa. Mediavirrassa näkemämme imetyksdiskurssit voivat vahvistaa sitä, mitä milloinkin pidetään ”normaalina” (Foss 2017), minkä vuoksi on tärkeää tutkia, miten imetyksestä mediassa kirjoitetaan. Yli vauvaiän jatkuvaa imetystä käsitellään mediassa usein jotenkin poikkeavana ja imetys määritellään ”kaikkein yksityisimmäksi teoksi” (Duvall 2015, 337). Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että länsimaaisessa mediassa imetyksestä kirjoitetaan kunkin kulttuurin vallitsevien normien kautta, vaikka taustalla onkin usein imetykseskusteluja hallitseva rintamaidon paremmuutta toistava diskurssi (Acker 2009; Norwood & Turner 2014). Otamme siis huomioon erilaiset lähtökohdat, kuten sen, että Suomessa imetetään pidempään ja enemmän kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa tai Isossa-Britanniassa.

Australialaisen printtimedian julkaisuja analysoineen Ann Hendersonin tulkinnan mukaan media esittää osin ristiriitaisia viestejä, joissa tieto, valta ja käytännön imetys sotkeutuvat kiistanalaisiksi esityksiksi eikä äideille jää valinnanvaraa äitiyden toteuttamisessa (Henderson 1999, 27, 30). Yhtäältä mediassa korostetaan imetyksen luonnollisuutta (Henderson 1999), kun taas toisaalta siihen liitetään myös lääketieteellisen näkökulman korostuminen ja yksilökeskeisyys (Frerichs ym. 2006). Imetyksmediadiskursseja tutkineen Katherine Fossin (2017) mukaan imettävän äidin määritelmä on kapea eri yhdysvaltalaismedioissa, vaikka mediat ovatkin myös auttaneet imetyksen normalisoinnissa. Samalla korvikeyhtiöt käyttävät markkinointitaktiikoita, joissa imetyksen positiivisia vaikutuksia vähätellään. Nämä ristiriitaiset viestit luovat samanaikaisesti pohjaa sekä imetyksen vastustamiselle että sille, että äitejä, jotka eivät syystä tai toisesta imetä, syyllistetään yhä enemmän. (Foss 2017, 4.) Imetyksasenteita tutkinut Michele Acker (2009, 477) taas on todennut, miten tutkimusten valossa yhdysvaltalaiset pitävät imetystä tärkeänä ja osa määrittelee sen äidin oikeudeksi, mutta mieluusti niin, että se tapahtuu ainoastaan yksityisissä tiloissa. Eli äidillä on kyllä oikeus imettää mutta julkisen tilan ulkopuolella. Ison-Britannian kansallisia sanomalehtiä analysoituaan Henderson ja kumppanit puolestaan esittävät, että imetys esitetään

printtimediassa useimmiten ”ongelmallisena, hassuna ja nolona”. Samalla se liitetään keskiluokkaihin tai julkisuudesta tuttuihin naisiin, kun taas pulloruokinta on enemmän jokaiselle perheelle sopivaa. (Henderson, Kitzinger & Green 2000, 1198.)

Yhdysvaltalaisia sanomalehtiä tutkinut Mary Bock kollegoineen toteaa, että lähtökohtaisesti imetystä käsitellään kahdesta eri näkökulmasta. Yhtäältä esillä on terveyshuoli, mutta toisaalta imettämiseen ja rintoihin liittyy myös seksuaalista vetovoimaa, joka luo helposti otsikoita (Bock, Pain & Jhang 2017). Rintoihin liittyvä seksuaalisointi, jopa *hyperseksuaalisointi* (Acker, 2009, 484), houkuttaa mahdollisesti käyttämään rintoja tai imetystä otsikoissa, vaikka itse juttu ei imetystä käsitelisiäkään (vrt. Bock, Pain & Jhang 2017). Median tapa seksuaalisoida rinnat voi hankaloittaa sekä pitkäkestoista että julkista imetystä. Äitien motiivit imettää pitkäkestoisesti tulevat haastetuksi myös suomalaisessa yhteiskunnassa, eikä julkisesti imettävä äiti ole suojassa ajatukselta, että hän mahdollisesti haluaa esitellä rintojaan julkisesti (Säilävaara 2016).

Aineisto ja metodi

Olemme tässä artikkelissa kiinnostuneita median tavasta kirjoittaa imetyksestä, joka jatkuu yli vauvaiän (yli 12 kuukautta) tai jota tehdään julkisessa tilassa. Aineisto on koottu kahden erilaisen Suomen suurimpiin kuuluvan uutismedian internetsivuilta. Toinen on valtiorahoitteen Ylen Yle.fi ja toinen yksityisrahoitteen Sanoma Oyj:n Hs.fi. Tämän tekstin kirjoitushetkellä molemmat tavoittavat kuukausittain miljoonia suomalaisia internetin käyttäjiä (Fiam 2020), minkä vuoksi nämä valtamediat ovat otollisia tutkimusalustoja sille, millaisia diskursseja imetyksestä käytetään. Analysoimme toimitettua sisältöä neljän vuoden ajalta, vuoden 2014 alusta vuoden 2017 loppuun. Keräsimme ensiksi kaikkea imetysuutisointia koskevan aineiston teksteistä, joiden otsikossa esiintyy *imetys* tai *rintaruokinta* (74 kpl), *äidinmaito* tai *rintamaito* (8 kpl), *tissi* (5 kpl) sekä *tuttipullo* tai *pulloruokinta* (3 kpl). Lisäksi päätimme ottaa mukaan imetystä keskeisesti käsittelevät tekstit, jotka nousivat esiin hauissa, koska niiden tunnisteena oli ”imetys” (6 kpl). Näillä hakuehdoilla analysoitavaksi löytyi kaiken kaikkiaan 96 toimittajien tekemää kirjoitusta.

Yle.fi-sivustolta aineistossa on mukana 45 tekstiä ja Hs.fi-sivuilla 51 tekstiä¹. Tekstin sujuvoittamiseksi käytämme lyhenteitä Yle ja HS.²

Aineiston yleiskuvan muodostamisen jälkeen rajasimme aineistoa teksteihin, jotka koskivat pitkäkestoista imetystä ja julkista imetystä. Pitkäkestoisen imetyksen määritelmä vaihtelee teksteissä, ja analysoimme myös tätä sopivan keston määrittelyä. Pitkäkestoisen imetys määritellään kansainvälisissä tutkimuksissa usein yli 12 kuukautta jatkuvaksi (esim. Dowling & Pontin 2017, 63; Faircloth 2011, 238). Me käsittelemme analyysissämme kaikki mediatekstit, joissa kirjoitetaan ”pitkästä” imetyksestä riippumatta sen kestosta. Julkisella imetyksellä tarkoitamme muualla kuin yksityisissä tiloissa tapahtuvaa imetystä. Teimme haut lukemalla kokonaisuus eli otsikkoja, ingressejä sekä leipätekstejä, myös kuvatekstit otettiin mukaan. Otimme mukaan myös tekstit, joissa saattoi olla vain yksi lause liittyen pitkäkestoiseen imetykseen tai julki-imetykseen, kunhan tekstien pääaiheena oli imetys. Tällä tavoin edeten löysimme aineistosta 47 analysoitavaa tekstiä. Julki-imetystä koskevien tekstien osalta on mainittava, että lähes puolet niistä käsittelee julki-imetystä muualla kuin Suomessa. Esimerkiksi kansainvälisen imetysviikon alla heinäkuussa 2015 Yle.fi on kertonut, millaista imetys on Turkissa, Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja Ranskassa. Olemme ottaneet nämä tekstit mukaan, koska ne kertovat imetyksestä lukijoille ja osassa verrataan tilannetta Suomeen.

Analyysiamme ohjaa kriittisen diskurssianalyysin perinne (Fairclough 1997; Jokinen & Juhila 2004). Olemme kiinnostuneita kielen arvottavuudesta (Uotinen 2005): siitä, millaisia sanavalintoja jutuissa on käytetty, ja vielä tarkemmin siitä, miten pitkäkestoisesta imetyksestä kerrotaan tai miten julkista imetystä kuvaillaan taikka miten niistä yhdessä kirjoitetaan. Selvitämme imetysdiskursseja tutkiessamme, millainen kulttuurinen käsitys niiden kautta rakentuu. Valta, totuudet ja hierarkiat ovat diskurssiivisia, ja media-aineisto on hedelmällinen

1 Tekstit on haettu Google-hakukoneen avulla rajaten haku ko. sivuihin ja ajanjaksoon.

2 Aineistosta on jätetty ulkopuolelle Ylen televisio-ohjelmia koskevat kirjoitukset (Imettäjät ja Marja Hintikka live). Helsingin Sanomien kohdalla jätimme pois video uutiset (hstv 1.8.2015 ja 28.10.2015). Emme analysoi myöskään tekstejä, joissa imetys oli pieni, sattumanvarainen osa kokonaisuutta, joka on nostettu otsikkoon (vrt. Bock, Pain, Jhang 2017), esimerkiksi ”Vaimosi sai imettää rauhassa, Iiro Viinanen” (HS 24.10.2014). Lisäksi lukijoiden mielipidekirjoitukset on jätetty analyysin ulkopuolelle

niiden tutkimiselle. Tarkastelemme, mitkä ovat ne hallitsevat diskurssit, joita media ylläpitää. (Jokinen 2004, 193, 195.)

Etsimme teksteistä väittämiä imetyksestä ja äitiydestä. Aineistomme eroaa aiemmin viittaamastamme Bergin tutkimuksesta, jonka mediapuhe on naisten- ja perhelehdissä tuotettua, kun taas meidän analyysimme aineisto on uutissivustojen media-aineistoa (Berg 2008, 52, 151). Analysoimaamme aineistoa tuottavat toimittajat, ja niissä haastatellaan sekä ammattilaisia että vanhempia. Monien aineistositaattien avulla voimme osoittaa, että teksteissä ei ole kyse ”satunnaisista tai poikkeuksellisista lausumista”, vaan väittämistä, jotka yhdistävät tekstejä (Vuori 2001, 140). Jaottelimme tekstit ensin aiheiden mukaan ja lähdimme hakemaan keskeisintä ydintä jokaisesta tekstistä. Luokittelimme ja yhdistelimme keskeisiä aiheita sekä analysoimme sanavalintoja. Aineistossa rakentuu analyysimme mukaan kolme diskurssia: sopivuus-, oikeus- ja terveysdiskurssi. Analysoimme sitä, miten imettävästä äidistä näissä diskursseissa puhutaan ja kuka puhuu, ja tulkitsemme näiden havaintojen pohjalta sitä, millaisia kulttuurisia käsityksiä tekstit imetyksestä rakentavat ja välittävät sekä miten ne suhteutuvat hyvän imettävän äidin ideaaliin.

Tulokset

Eniten tilaa teksteissä saavat erilaiset asiantuntijat, joilla tarkoitamme sekä imetyksen parissa työskenteleviä käytännön ja kokemuksen ammattilaisia, esimerkiksi imetystukiäitejä tai -koordinaattoreita että terveydenhuollon ammattilaisia, kuten kätilöitä ja lääkäreitä. Olemme lisänneet lainausten yhteyteen tiedon, millaisesta asemasta käsin kukin asiantuntija toimii. Äitien tai isien kokemuksiin perustuvia tekstejä on vain neljä. Tässä tarkoitamme niitä tekstejä, joissa pääpaino on haastateltavan henkilön imetyskokemuksissa. Huomionarvoista on mielestämme se, että teksteissä käytetään paljon suoria lainauksia, eli ne on usein rakennettu haastattelupuheen varaan. Teksteissä on myös roolien moninaisuutta eli emme voi tietää, kuinka paljon esimerkiksi imetystukiäidit tai -koordinaattorit kertovat asioista oman äitiyden kokemuksensa kautta ja paljonko asiantuntijan positiosta. Heitä on kuitenkin pääsääntöisesti haastateltu asiantuntijoina, ei äiteinä.

Tunnistimme aineistosta kolme diskurssia, jotka liittyvät imetyksen sopivuuteen, oikeuteen imettää ja imetyksen terveysvaikutuksiin. Vaikka diskurssit eroavat toisistaan, niin samassa

tekstissä voitiin käyttää myös useampaa diskurssia, eli esimerkiksi imetyksen sopivuutta (sopivuusdiskurssi) käytettiin tukemaan äitien oikeutta imettää julkisesti (oikeusdiskurssi) (esim. Yle 19.10.2014). Tiivistämme nämä kolme diskurssia taulukossa 1.

Taulukko 1: Diskurssien pääpiirteet ja erot.

Diskurssityyppi	Sopivuusdiskurssi	Oikeusdiskurssi	Terveysdiskurssi
Käsitelläänkö tekstissä pitkäkestoista vai julki-imetystä?	Sekä pitkäkestoinen että julkinen imetys	Enemmän julki-imetystä	Enemmän pitkää imetystä
Diskurssin tunnuspiirteet	Kuvauksia imetyksen ja imetystavan soveliaisuudesta. Seksuaalisuus yhdistettynä imetykseen. Asiantuntijoiden ohjeet keskeisiä. Lähtökohta yhteisön säännöissä ja normeissa.	Kuvauksia lakiin ja oikeuksiin liittyen. Äitien kokemukset ja asiantuntijoiden näkökulmat tasavertaisina. Ongelmien ja hankaluuksien korostuminen.	Terveys ja sairauksien ehkäisy kuvausten keskiössä. Lapsen hyöty etusijalla. Tutkimustiedon ja asiantuntijoiden korostuminen keskeistä.
Kielelliset erityispiirteet	Hyödyntää sopivuuteen ja epäsovivuuteen liittyvää sanastoa: esim. <i>kunnioitus, häveliäisyys, toisten huomioiminen</i> , myös <i>suurieleisyys, näyttävyys, häpeä</i> . Metaforat: <i>baari auki</i> .	Hyödyntää lakiin ja oikeuteen liittyvää sanastoa: esim. <i>oikeus, laittomuus, tuomio</i> . Metaforat: <i>etulinjassa taisteleva ja barrikadeille nouseminen</i> .	Hyödyntää vahvasti lääketieteen sanastoa: esim. <i>ehkäisee, voi suojata, vähentää riskiä</i> . Myös <i>riskitekijöiden kasaantuminen, ylipainoriski, älykkyys</i> .

<p>Äidin asema ja hyvä äitiys</p>	<p>Äidin on tunnistettava sosiaaliset normit ja toimittava niiden mukaan. Äiti osin myös normien haastajana.</p> <p>Hyvä äitiys määrittyy häveliäisyyden noudattamisella.</p>	<p>Äiti lapsen oikeuden toteuttajana ja puolustajana.</p> <p>Hyvä äitiys määrittyy erityisesti lapsen oikeuksien puolustamisen kautta.</p>	<p>Äiti kuuliainen terveysohjeiden noudattaja.</p> <p>Hyvä äitiys määrittyy ohjeiden noudattamisen ja imetyksen hyödyt tunnustavan tiedon kautta.</p>
-----------------------------------	---	--	---

Sopivuusdiskurssi

Sopivuusdiskurssia tuotetaan sekä imetyksen pitkää kestoja että julki-imetystä käsittelevissä teksteissä. Imetyksen sopivaa kestoja käsittelevissä teksteissä korostuu terveydenhuollossa työskentelevien asiantuntijuus. Haastateltavina niissä ovat usein tutkijat, ja niissä toistuu Suomen terveystieteiden suositusten mukainen yhden vuoden imetystavoite.

Esimerkiksi lastenlääkäri toteaa, että ”imetys on aina suositeltava asia ja sitä on hyvä jatkaa kiinteän ravinnon ohella yhden vuoden ikään saakka” (HS 19.3.2015). Psykologian emeritaprofessori myös esittää, että päätös imetyksen jatkamisesta tai lopettamisesta ”pitäisi perustua tutkimustietoon imetyksen järkevyydestä” (Yle 23.2.2017). Sitä, miten pitkäkestoinen imetys on ”järkevää”, ei kuitenkaan määritellä. Imetystä Suomessa ja Salomonsaarilla tutkimuksessaan vertaillut tutkija toteaa, miten ”lähipiiri tai neuvola saattaa Suomessa vuoden imetyksen jälkeen kommentoida, että eikö tuon voisi jo lopettaa” (HS 17.8.2016). Tutkija kertoo näin omasta näkemyksestään yli vauvaiän jatkuvaan imetykseen suhtautumisesta Suomessa.

Osassa tekstejä pitkäkestoinen imetys on äidin ja lapsen välinen yhteinen sopimus. Myös Ylen haastattelema imetyškouluttaja toteaa, että ”imetysten lopettamiselle ei ole oikeastaan aikarajaa” ja että se on ”perheestä kiinni”. Hän jatkaa: ”Nythän on myös taapero- ja tandemimetäjiä, jolloin rinnoilla on yhtä aikaa vauva ja isompi lapsi”. (Yle 18.11.2015.) Samassa jutussa tuodaan esiin tavoite imetyksen jatkamisesta vuoden ikään saakka, vaikka

”imetyksen päättämiseen ei ole varsinaista virallista sääntöä”. Pitkään jatkuvaa imetystä tarkastelevissa teksteissä imetyksen sopivaa kestoa käsitellään myös esimerkeillä imetyksestä, joka on jatkunut yli 12 kuukautta. Näissä teksteissä joko äidit kertovat imetyksen pitkästä kestosta tai asiantuntijat kertovat, miten imetystä on mahdollista jatkaa myös yhden vuoden jälkeen. Vanhin aineistossa mainittu imetettävä on 7-vuotias, mutta vain otsikkotasoisena esimerkkinä siitä, että imetys voi jatkua 7-vuotiaaksi (Yle 23.2.2017). Vanhin (jo vieroitunut) lapsi, josta äiti itse kertoo, on yli 4-vuotias (HS 8.8.2017).

Julki-imettämistä käsittelevissä teksteissä kirjoitetaan sopivasta julki-imettämisen tavasta, jota määrittelevät erityisesti kokemuksellisessa ja käytännön asiantuntija-asemassa olevat henkilöt. Aineiston perusteella julki-imetykseen liittyy paljon sääntöjä: äideiltä odotetaan imetystilanteissa ”kunnioitusta” (HS 15.3.2016, ote lakialoitteesta), ”ymmärrystä” (Yle 15.7.2015, imetysryhmän vetäjä) ja ”toisten huomioimista” (Yle 19.10.2014, imetystukiäiti). Imetyksellä ei asiantuntijoiden mukaan pyritä toisten ”loukkaamiseen” (Yle 15.7.2015, imetystukiryhmän vetäjä) tai ”ärsyttämiseen” (HS 3.1.2016, tapakouluttaja) eikä myöskään ”näyttävyyteen” tai ”suurieisyyteen” (Yle 19.10.2014, imetystukiäiti). Esimerkiksi Pori Jazz Kids -festivaaleilla järjestetystä imetystempauksesta, jossa joukko äitejä kokoontui imettämään, imetystukiryhmän vetäjää haastatellut Yle raportoi:

Julkinen imettäminen on suotavaa käytännössä missä vain, kunhan se tehdään muita kunnioittaen. Hän ei rohkaise naisia esimerkiksi täyteen yläosattomuuteen ravintolassa, mutta uskoo suurimman osan ymmärtävän häveliäisyyden rajat. – En usko, että kukaan pyrkii imettämällä loukkaamaan muita. Siinä ajatellaan vain lapsen nälkää ja on mielestäni outoa, että joku ulkopuolinen ottaa siitä itseensä. (Yle 15.7.2015.)

Tässä aineisto-otteessa näkyy selvästi julki-imetykseen kohdistuva ristiriita. Yhtäältä julki-imetykseen liittyy paljon vaatimuksia, kuten kunnioitus ja häveliäisyyden rajojen ymmärtäminen, joita äidin tulee noudattaa. Toisaalta passiivimuodossa tapahtuva lapsen nälän ajattelu vie imetyspäättöstä etäämmälle äidin toimijuudesta lapsen tarpeiden toteuttajaksi. Äidin on siis taiteiltava lapsen tarpeen ja muiden ihmisten kunnioittamisen välillä. Vaatimus imetyksen hienovaraisuudesta on esillä myös monissa kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa käsitellään naisten kokemuksia julki-imetyksestä (esim. Bartlett 2005; Boyer 2011; Faircloth 2010; Lane 2014; Stearns 1999). Aineistomme tekstien sanavalinnat

viittaavat tilanteeseen, jossa imettävän äidin oletetaan käyttäytyvän oikein. Esimerkiksi haastatellun imetystukiäidin mukaan ”hyvin harva äiti kaivaa tissin esille suurieleisesti” ja ”päinvastoin he pyrkivät huomioimaan muutkin kanssaolijat” (Yle 19.10.2014). Taustalla vaikuttaa olevan pelko siitä, että äiti imettää niin, että rinta tai rinnat näkyvät liikaa.

Imettävän naisen rinnat rikkovat jaottelua seksuaalisuuteen ja äitiyteen (Young 1990), ja julki-imetys on tekstien perusteella rajankäyntiä äitiyden ja seksuaalisen paljastelun välillä. Oikein toimivaa äitiä kannustetaan teksteissä imettämään siveästi niin, että imetys ei näyttäydy seksuaalisena tekona. Teksteissä kuvataan lisäksi paikkoja, joihin naiset ovat joutuneet imettämään, kun eivät ole kokeneet voivansa imettää julkisella paikalla. Useimmin näissä viittauksissa esiintyy vessa: ”Tyypillistä on, että äidit piilotetaan kauppakeskuksen imetyshuoneeseen tai vessaan imettämään” (HS 17.8.2016, tutkija).

Julki-imettämistä käsittelevissä teksteissä kirjoitetaan myös häpeästä. Viidessä tekstissä kerrotaan erikseen, ettei äidin tarvitse hävetä julkisilla paikoilla imettämistä. Sen mainitsevat sekä asiantuntija-asemassa olevat henkilöt että esimerkiksi ruotsalaisäiti, jonka toimittaja muotoilee haluavan ”puhua sen puolesta, ettei imettämässä ole mitään häpeällistä eikä sitä pitäisi joutua piilottelemaan” (Yle 23.1.2014). Asiantuntijoiden puheessa julkista imetystä ”ei ole syytä hävetä” (Yle 5.1.2016, kättilö) tai sitä ei ”tarvitse hävetä niin ettei sitä voisi tehdä” (Yle 19.10.2014, imetystukiäiti). Julki-imetykseen liittyvästä häpeästä ovat kirjoittaneet monet imetystutkijat (esim. Smyth 2012; Taylor & Wallace 2012). Erin Taylorin ja Lora Ebert Wallacen (2012) mukaan häpeä liittyy siihen, että imettäessä joudutaan rikkomaan kulttuurisia odotuksia naisellisesta ja äidillisestä säädyllisyydestä. Häpeä yhdistyy nimenomaan rintoihin ja niiden esille ottamiseen muiden läsnä ollessa. Vaikka mediatekstit pyrkivät purkamaan häpeää tuomalla esiin, ettei häpeä ole tarpeellista, häpeän toistaminen osoittaa julki-imetykseen liitettyä potentiaalista häpeää. Julki-imettäminen konstruoidaan tekona, jossa on jatkuvasti läsnä mahdollisuus epäsovivaan käytökseen ja epäsovivan käytöksen oletetaan tuottavan tekijälleen häpeää.

Edellä esitettyjä sopivuusodotuksia myös haastetaan aineistossa. Yle esimerkiksi uutisoi julki-imettämisen puolesta järjestetystä valokuvatempauksesta. Sen yhteydessä haastateltu tempauksen järjestänyt äiti ei näe imettämistä rintojen paljastamisena: ”Sitä ajattelee omia tissejään ihan eri tavalla silloin, kun ne ovat lapsen ruokaa. Silloin se ei ole paljastelua.” (Yle 15.10.2017.) Samassa tekstissä toimittaja kirjoittaa, miten valokuvaaja kannustaa äitiä: ”äkkiä

baari auki”. Metafora tuottaa mielikuvan, jossa baari aukaistaan huolimatta muista, ja se aukaistaan ihan kunnolla, ei varovaisen pienesti. Metaforan käyttö haastaa sopivuusodotuksia selkeästi, vaikka huomioitavaa on, että kyseessä on valokuvausstudio, joka on yksityinen tila. Osassa tekstejä myös pohditaan ja kyseenalaistetaan sitä, miten julki-imettävä naisruumis kohtaa ennakkoluuloja. Imetysryhmän vetäjän mielestä on ”erikoista, että puolialastomat naiset ovat rannalla ok, mutta imettävää naista pidetään edelleen outona tai loukkaavana” (Yle 15.7.2015).

Sopivuusdiskurssin hyvä äiti osaa imetyksen ”kirjoittamattomat säännöt” eli imettää sopivan pitkään sekä julkisissa tiloissa hienovaraisesti ja säädyllisesti. Teksteissä ei kehoiteta käyttämään pulloa tai antamaan korviketta julkisissa tiloissa, jotta muut eivät häiriintyisi, vaan äitiä kannustetaan löytämään ”oikea tapa” imettää. Tämä vahvistaa oletusta siitä, että kaikki äidit voivat ja haluavat imettää.

Oikeusdiskurssi

Oikeusdiskurssia rakentavat sekä äidit (ja yksi isä) itse että imetysasiantuntijat ja toimittajat. Kun imetystä tarkastelee äidin oikeutena päättää imetyksen pitkästä kestosta, löytyy aineistoista erilaisia näkökulmia. Samalla kun teksteissä kirjoitetaan äidin oikeudesta pitkäkestoiseen imetykseen, niissä korostetaan erityisesti pienten vauvojen oikeutta tulla imetetyiksi. Oikeudesta kirjoitetaan myös yhteiskunnan velvollisuutena taata lakien avulla äitien oikeus imettää julkisesti.

Äidin oikeudesta päättää imetyksen kestosta eivät teksteissä kerro äidit itse. Aineistossa on vain yksi teksti, jossa äidin oikeudesta määritellä imetyksen kesto (yhdessä lapsen kanssa) kertoo äiti itse: ”Toista lasta imetän niin pitkään kuin hän haluaa ja minusta siltä tuntuu” (Yle 23.2.2017). Ylen lokakuussa 2016 julkaisemassa isyyden kokemuksia käsittelevässä kirjoituksessa kerrotaan lapsesta, jota on imetetty haastattelun aikaan 2,5 vuotta. Jutussa haastateltu isä toteaa: ”Imetyksen keston määrittävät aina äiti ja imetettävä lapsi. Kestoa ei ole kellään terveydenhuollon ammattilaisella oikeutta lähteä määrittelemään.” (Yle 26.10.2016.) Eräs toimittaja toteaa aiheesta kolumnissaan, että ”jos lapsi ja äiti haluavat jatkaa rintaruokintaa kuusi vuotta, kukaan ei kärsi” (HS 18.2.2014).

Asiantuntijoiden näkökulmasta äidin oikeus päättää imetyksen kestosta sidotaan teksteissä usein lapsen oikeuteen saada rintamaitoa. Pitkäkestoista imetystä käsittelevässä tekstissä ”Vauva määrää imetystahdin – pienokainen voi viihtyä rinnalla vielä taaperonakin” imetyskouluttaja kertoo, miten ”pohjoismaisessa imetyiskonferenssissa oli pohdittu, onko imetyksessä kyse äidin oikeudesta valita vai vastasyntyneen ihmisoikeus saada parasta ravintoa” (Yle 18.11.2015). Teksti keskittyy pitkäkestoiseen imetykseen, mutta haastateltava asiantuntija nostaa esiin kuitenkin vastasyntyneen oikeuden saada rintamaitoa jopa ihmisoikeutena. Se, ovatko pienten lasten oikeudet verrattavissa aikuisten oikeuksiin, on oikeustieteen näkökulmasta osin monimutkaista, sillä lapset eivät ole aikuisten tapaan autonomisia toimijoita. Arkipuheessa lapsen oikeudet ovat kuitenkin itsestäänselvyys samalla, kun aikuisten odotetaan huolehtivan lasten terveydestä, ravinnosta ja puhtaudesta, vaikka lapsi itse olisi erimielinen. (Aalto-Heinilä 2019, 82–83.)

Äidin oikeus on esillä myös Arabiemiraatteja käsittelevissä uutisissa, jotka kertovat maan suunnitelmista tehdä imetyksestä rangaistusten uhalla pakollista kaksivuotiaaksi asti (HS 23. ja 24.4.2014). Näissä teksteissä imetyksen keston määrittely ei ole äidin päätettävissä, vaan äitiä imettämään pakottavaa lakia puolustetaan tekstin mukaan ”uskonnolla, lapsen oikeuksilla ja äitien velvollisuuksilla”. Lähes identtisissä teksteissä kerrotaan, miten kansainvälisen La Leche League -imetysjärjestön edustaja on kommentoinut lain aiheuttavan äideille ”kovat paineet erittäin herkässä vaiheessa”. Äitien oikeus valita, imettävätkö he vai eivät, ei nouse kummassakaan jutussa keskiöön. Teksteissä kerrotaan mahdollisista lain aiheuttamista ongelmista, kuten siitä, että aviomies voisi haastaa puolisonsa oikeuteen, mutta sitä, loukkaisiko laki toteutuessaan äidin oikeuksia, ei kuitenkaan käsitellä. Tämän uutisoinnin tulkitsemme osin sensaatiohakuiseksi. Se ikään kuin kutsuu päivittelemään, miten imetyksestä keskustellaan ”muualla”.

Julki-imetysteksteissä oikeus on esillä useimmiten imetykselle ongelmallisten tilojen kautta (julkisista tiloista esim. Smyth 2008). Yleisradion Yle.fi kirjoittaa, miten ”tätä ei Suomessa saisi tehdä – Australian parlamentin istunnossa imetettiin ensi kertaa” (10.5.2017). Sanoma Oyj:n Hs.fi taas otsikoi seuraavasti: ”Julkinen imetys halutaan Ruotsissa suojata lailla” (15.3.2016). Tekstissä mainitun vetoamuksen mukaan ”kaikilla on oikeus saada osakseen kunnioitusta ja hyväksyntää julkisissa tiloissa”. Suomessa THL on viimeisimmässä imetyksen edistämistä käsittelevässä toimintaohjelmassa ottanut kantaa, että julki-imetyksen

turvaaminen lailla on tavoiteltava asia (THL 2017). Vauvan oikeutta ravintoon julkisissa tiloissa vahvistetaan usein vertaamalla sitä aikuisten syömiseen, kuten tekstin haastateltava imetystukiäiti toteaa: ”Ajattelen näin, että kun vauvalla on nälkä, niin hänellä on oikeus syödä. Ei tarvitse mennä vessaan syömään, eihän kukaan aikuisistakaan mene.” (Yle 19.10.2014.) Myös Imetyksen tuki ry:n puheenjohtaja kertoo: ”Imetys on naisten ja lasten oikeus. Ihan niin kuin muillakin ihmisillä on oikeus syödä ravintolassa, myös vauvoilla on oikeus syödä.” (HS 3.1.2016.) Tässä lapsen oikeus korostuu, vaikka lähtökohtaisesti haastateltava toteaa oikeuden olevan molemmilla.

Oikeusdiskurssia käytetään erityisesti silloin, kun äidin oikeus imettää julkisesti ei ole toteutunut tai sitä on loukattu, mutta tätä oikeutta perustellaan teksteissä lapsen oikeudella imetykseen. Teksteissä käytetään myös metaforia ”barrikadeille nousemisesta” (Yle 15.10.2017, toimittajan muotoilu) ja ”etulinjassa taistelemisesta” (Yle 28.7.2015, Free to feed -imetysoikeusjärjestön perustaja), joilla korostetaan imetysoikeuteen liitettäviä hankaluuksia. *Helsingin Sanomissa* (15.3.2016, ruotsalainen vetoamus julki-imetyksen puolesta) korostetaan lakisanaston avulla sitä, miten imetysoikeus ei saisi altistua ”omavaltaisille tuomioille, jotka perustuvat ihmisten henkilökohtaisiin käsityksiin siitä, missä ihmiset saavat imettää lapsiaan” (vrt. Acker 2009, 477; Stearns 1999, 311). Julkisilla paikoilla ongelmalliseksi osoittautunut imetys on saanut äitejä toimimaan oikeutensa puolesta, kuten brittiläisen Free to Feed -järjestön perustajan, joka muistuttaa, että julki-imetyksen kieltäminen on laitonta:

Kyllä rinnat saavat olla esillä Britanniassakin, esimerkiksi iltapäivälehtien sivuilla. Imettäminen voi kuitenkin edelleen olla tabu. Moni ei ymmärrä rintaruokinnan hyötyjä eikä tiedä, että sen kieltäminen julkisella paikalla on laitonta. (Yle 28.7.2015)

Oikeusdiskurssia ylläpitävissä teksteissä lapsen oikeus rintamaitoon on usein keskeisempää kuin äidin oikeudet imettää tai olla imettämättä. Äiti on teksteissä se, joka päättää imetyksen keston ja paikan, mutta korostetusti niin, että lapsen paras toteutuu. Näin äideistä tulee enemmän lapsen oikeuden toteuttajia kuin päätäntävaltaisia toimijoita. Samalla esillä on, miten näitä oikeuksia uhkaa usein ulkopuolisten tietämättömyys. Oikeus kietoutuu imetyksen terveellisyteen, sillä terveysvaikutusten vuoksi (vauvan) imetyksen pitäisi olla mahdollista

missä vain. Oikeutta imettää yli vauvaiän sen sijaan perustellaan harvemmin terveysvaikutuksilla (Yle 26.10.2016).

Tämän diskurssin hyvä äiti tekee imetyspäätökset lastaan kuunnellen ja taistelee lapsen oikeudesta terveelliseen rintamaitoon myös julkisissa tiloissa. Asiantuntijoiden puhetta tarkasteltaessa huomaamme, että teksteissä viitataan pääsääntöisesti vain vauvojen imetykseen. Samalla aineistossa ovat mukana äärimmäisenä esimerkkinä lait, jotka pakottavat äidit imettämään pitkäkestoisesti ja tekevät näin imetyksestä äidin velvollisuuden ja lapsen oikeuden.

Terveysdiskurssi

Terveysdiskurssi rakentuu teksteissä sairauksien ehkäisyn ympärille ja on ehkä odotetustikin esillä erityisesti imetyksen kestoä käsittelevissä jutuissa. Tekstit korostavat voimakkaasti imetyksen terveyshyötyjä. Ne sisältävät vahvoja kielellisiä ilmauksia siitä, miten imetys edistää lapsen terveyttä ja älyä sekä yhteiskunnan ja perheen hyvinvointia. Tämä kaikki tukee nykykäsitystä intensiivisestä äitiydestä, joka sisältää vaatimuksia suunnitella, kontrolloida ja ohjailla lapsen elämää, jotta lapsen tulevaisuus olisi mahdollisimman hyvä (esim. Wall 2010, 255). Terveysdiskurssia rakentavissa teksteissä kirjoitetaan paljon pitkäkestoisesta imetyksestä sitä tarkemmin määrittelemättä. Analyysimme perusteella ”pitkä imetys” terveysdiskurssiin yhdistettynä tarkoittaa kuukausia jatkuvaa, ei niinkään yli 12 kuukautta tai siitä eteenpäin jatkuvaa imetystä. Vaikka imetyksen pitkä kesto jää usein määrittelemättä, mukana on esimerkiksi tutkijan haastattelu, jossa hän toteaa: ”mitä pidempään lasta imetetään, sen parempi” (HS 13. ja 16.6 2016).

Hendersonin 1990-luvulla australialaisesta printtimestä löytämä lääketieteellinen dominointi (Henderson 1999) näyttää olevan keskeistä erityisesti erilaisten haastateltujen ammatillisten asiantuntijoiden puheessa. Lapsikeskeisyys on korostunutta (ks. Wall 2001), eli pitkäkestoinen imetys on tässä diskurssissa erityisesti vauvan tai lapsen terveyttä edistävää ja hyödyttävää. Teksteissä viitataan usein lääketieteellisiin termeihin, sairauksiin ja diagnooseihin. Osassa otsikoita, jotka perustuvat tieteellisiin tutkimuksiin, imetyksen hyödyistä käytetään muotoiluja, joissa terveyshyöty on mahdollinen, kuten ”voi suojata lasta ylipainoisuudelta” (Yle 16.9.2015), mutta otsikoissa näkyy myös suorita toteamia, kuten

”ehkäisee lapsen lihomista” (HS 13.6. ja 16.6.2016) ja ”vähentää lapsen ylipainoriskiä” (HS 28.9.2015). Imetyksen pitkä kesto hyödyttää tekstien mukaan vauvoja ja lapsia erityisesti, koska he ”sairastavat vähemmän infektioitauteja” (Yle 11.8.2016) ja koska ”yksikään tutkimuksessa mukana olleista lapsista, joita oli imetetty vähintään vuoden verran, ei ollut ylipainoinen” (HS 13.6. ja 16.6.2016). Painoon liittyvät ilmaukset ovat vahvasti läsnä, kun kirjoitetaan rintamaidon hyödyistä lapselle.

Ylen syyskuussa 2015 julkaisemassa väitöstutkimusta käsittelevässä jutussa (16.9.2015) äidin ylipaino nousee keskeiseksi asiaksi, kun tekstissä kerrotaan imettäjän rintamaidon koostumuksen eroista: ”ylipainoisilla äideillä oli rintamaidossaan enemmän tyydyttyneitä rasvahappoja ja vähemmän n-3-rasvahappoja kuin normaalipainoisilla äideillä”. Hieman myöhemmin tekstissä kuitenkin todetaan, miten ”erityisesti vanhempiin kohdistuvat, ennaltaehkäisevät toimet ovat tärkeitä”, eli kirjoitetaan sukupuolineutraalisti vanhemmuudesta (Vuori 2002), ei vain äidin vaikutuksesta, vaikka aiemmin on painotettu äidin painon merkitystä sekä rintamaitoon että imetyksen kestoon ja lisäruokien aloittamiseen. Tekstissä ei siis oteta kantaa, liittyykö esimerkiksi ylipainoriski sosioekonomiseen asemaan, vaan kirjoitetaan tutkijan kertovan ”riskitekijöiden kasaantumisesta” ja siihen liittyvistä ”ympäristö- ja perintötekijöistä”. Lasten (ja äidin) painoon keskittyvä uutisointi kertoo osaltaan lihavuustutkija Hannele Harjusta mukaillen ”lihavuusepidemiadiskurssista” (Harjunen 2013, 41). Vaikka lihavuuskeskustelussa on alettu korostaa ihmisten kokemuksia eikä vain painoa lääketieteellisenä ongelmana, näyttäytyy ylipaino näiden kirjoitusten perusteella lääketieteellistä asiantuntemusta vaativana asiana, johon äidin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota.

Terveysdiskurssin varaan rakentuvissa teksteissä pitkäkestoinen imetys liittyy laajalti kansanterveydellisiin kysymyksiin. Esimerkiksi Ylen Kuopion yliopistollisen keskussairaalan imetyspoliklinikkaa käsittelevässä jutussa todetaan, miten ”pitkään jatkuva imetys tuo hyvinvointia niin perheille kuin säästää yhteiskunnalle sairastapausten, hoitokulujen ja sairauspoissaolojen vähentymisenä” (Yle 1.3.2016). Lainaus on toimittajan oma muotoilu, haastateltavana jutussa on ollut kättilö ja imetyškouluttaja, eikä tekstissä määritellä, minkä pituinen imetys on pitkäkestoista, mutta kirjoitetaan kuitenkin vauvoista ja vastasyntyneistä, ei vanhemmista lapsista. Jutussa esitellyltä poliklinikalta saa tukea, sillä haastateltavan mukaan ”äidit voivat tulkita vauvan viestejä usein väärin”, minkä seurauksena kiinteät ruuat

aloitetaan liian aikaisin ja myös imetys loppuu liian aikaisin. Toisaalta samainen asiantuntija arvelee, että osittain on kyse myös tietämättömyydestä:

Vanhemmat eivät tiedä, mitä liian varhainen kiinteiden aloitus vauvalle aiheuttaa. Imetyksen eduista ei tiedetä kovin hyvin. Imetys esimerkiksi edistää lapsen puolustusjärjestelmän ja suotuisan suolistomikrobiston kehittymistä ja suoliston kypsymistä. (Yle 26.10.2016)

Hän perustelee näkemystään sillä, että ”olisi hyvä, jos neuvolasta tulisi enemmän imetystietoa ja kannustusta imetyksen pariin jo raskausaikana”. Teksteistä ei yleisesti voi lukea kritiikkiä nevolajärjestelmää kohtaan, joten tämä on sinänsä mielenkiintoista. Poikkeuksen tekee tämän tekstin lisäksi isän haastattelu, jossa tämä epäilee, että ”neuvolassa ei aina nojata faktoihin”, minkä vuoksi imetystavoitteet eivät aina toteudu ja äidit ovat siksi ”lähteneet neuvolasta itkien” (Yle 26.10.2016). Nostamme nämä esimerkit esille, koska niissä imetyksen onnistuminen ei ole pelkästään äidin vastuulla.

Pitkäkestoisen imetyksen vaikutus lapsen älykkyyteen on esillä kahdessa tekstissä. Yle.fi otsikoi 7.1.2014, miten kreikkalaistutkimuksen mukaan ”pitkään imetetyt etevämpiä jo alle kaksivuotiaina”. Tekstissä kerrotaan, miten ”jokainen lisäkuukausi rintaruokinnalla liittyy parempaan kognitiiviseen, motoriseen ja kielelliseen testimenestykseen 18 kuukauden iässä”. Hs.fi taas uutisoi 18.3.2015 Brasiliassa tehdystä tutkimuksesta otsikolla ”Tutkimus: Rintaruokitut vauvat ovat aikuisina muita älykkäämpiä ja hyvätuloisempia”. Tekstissä todetaan, että ”vauvana rintaruokitut ovat 30-vuotiaina rinnasta varhain vieroitettuja älykkäämpiä”. Tutkimuksessa pitkään imetetyiksi laskettiin 12 kuukautta rintamaitoa saaneet. Lapsen maidosta saamat hyödyt ovat siis keskiössä lähes kaikissa terveysdiskurssin varaan rakentuvissa teksteissä. Äidin saavuttama terveyshyöty on epävarmempaa, vaikkakin Yle.fi kirjoittaa 20.1.2014, miten imettäminen voi kiinalaistutkimuksen mukaan suojata äitejä nivelreumalta ja miten ”yhteys on vahvin naisilla, jotka imettivät pitkään”. Tekstissä kuitenkin todetaan, että asia vaatii vielä lisätutkimuksia, jotta imetyksen luoma suojavaikutus voidaan varmistaa.

Julki-imetyksen oikeutusta ei yleensä perustella imetyksen terveyshyödyillä. Siihen vedotaan vain yhdessä tekstissä, jossa käsitellään ruotsalaisten koventuneita asenteita julki-imetystä kohtaan (HS 15.3.2016). Tekstissä todetaan, miten ruotsalaisäidit eivät enää imetä julkisesti,

”vaikka sekä Maailman terveysjärjestö WHO että Ruotsin viranomaiset kannustavat imetykseen sen terveysvaikutusten vuoksi”. Ote on osa vetoomusta, jolla pyritään lainmuutokseen julki-imetyksen puolesta.

Terveysdiskurssin vallitsevuudesta suomalaisessa keskustelussa kertoo lastentautiopista väitellyt tutkija Jenni Vaarno:

Suomessa ei juuri suosita näkökulmaa, että imetys olisi normaalia, nisäkkäälle tyypillistä toimintaa. Pikemminkin imetys on lääketieteellinen asia, jolla turvataan lapselle parempi terveys (HS 17.8.2016).

Kommentissaan Vaarno laajentaa käsitystä, että imetys olisi vain terveydellisillä seikoilla perusteltavaa, mikä on poikkeuksellista. Analyysimme perusteella terveysdiskurssi on hyvin selkeää ja helposti aineistosta havaittavaa. Imetyksen terveellisyys on teksteissä harvoin kenenkään lainattu mielipide, vaan tekstit ovat usein uutismaisia ja lyhyehköjä. Pidemmissä, haastattelua hyödyntävissä teksteissä tutkija Katri Korpela kertoo esimerkiksi imetyksen ja suolistobakteerien yhteydestä (HS 13.6. ja 16.6.2016) ja haastateltu isä kertoo, miten ”hän haluaa kumota väitteen, että äidinmaito muuttuisi ravintoarvoiltaan hyödyttömäksi lapselletietyn ajan jälkeen” (Yle 26.10.2016).

Terveysdiskurssissa hyvä äitiys mitataan terveysohjeiden noudattamisella ja imetys määrittyy erityisesti lapsen terveyttä edistäväksi teoksi. Tekstien perusteella lapsi välttyy infektioitaudeilta ja ylipainolta sekä on terveempi ja aikuisena älykkäämpi ja hyvätuloisempi kuin ei-imetetyt. Tämä kaikki voi toteutua, jos ”vanhempien tietämättömyyteen” voidaan puuttua jo raskausaikana, eli äiti ymmärtää imetyksen terveyshyödyt ja on normaalipainoinen.

Johtopäätökset

Tässä artikkelissa on käsitelty *Yle Uutisten* ja *Helsingin Sanomien* verkkopalveluiden pitkäkestoista imetystä ja julki-imetystä käsitteleviä tekstejä aikavälillä 2014–2017.

Aineistosta erottui analyysimme mukaan kolme diskurssia, jotka ovat sopivuus-, oikeus- ja terveysdiskurssi. Analyysissamme olemme etsineet toistuvia ilmaisuja, joita liitetään sekä pitkäkestoiseen imetykseen että julkiseen imetykseen. Pohdimme myös, millaista äitiyttä

nämä median käyttämät diskurssit tuottavat. Esitämme artikkelissamme, että vaikka tunnistamamme diskurssit eivät ole yksinäisiä, niiden kautta teksteistä välittyy vaatimuksia, jotka liittyvät hyvään äitiyteen ja joita äidit joutuvat pohtimaan imettäessään samalla, kun lapsen paras on korostunutta. Kulttuurisia normeja noudattava, äidin ja lapsen oikeuksista kiinni pitävä sekä terveysohjeita noudattava imetys on vähintäänkin haasteellista ja noudattelee intensiivisen äitiyden ideaalia kaikkensa lapsen eteen tekevistä äidistä (Hays 1996).

Sopivuuksidiskurssia tuotetaan teksteissä eniten. Tämä liittyy tulkintamme mukaan imetykseen liittyvään vahvaan normittamiseen: äitien pitäisi osata imettää oikein tai heitä ohjeistetaan teksteissä tekemään niin. Suomessa ei ole tyypillistä, että äidit imettävät yli vauvaiän, ja tämä näkyy aineistossamme siten, että yli 12 kuukauden imetys on aiheena monessa sopivuuksidiskurssia rakentavassa tekstissä. Myös julkiseen imetykseen voi tekstien mukaan liittyä haasteita. Diskurssin äititoimijat alistetaan usein asiantuntijoiden neuvoille sopivasta imetyskestosta tai siitä, miten imettää tarpeeksi huomaamattomasti. Hyvin toimivien äitien oletetaan osaavan kulttuuriset normit, joita seurata ja noudattaa. Lainaukset asiantuntijoiden puheesta muistuttavat julki-imettämisen soveliaisuudesta ja siihen liittyvästä häpeästä. Myös imettävien äitien kommentit kertovat ajattelusta, jossa äidillinen rinta tulee tulkituksi seksuaalisena rintana (vrt. Stearns 1999). Äideille itselleen tilanne on vaativa. Rebecca Lane (2014) on esittänyt, että julki-imetys on kuin monimutkaista koreografiaa, joka tulee hallita. Oikeanlaista koreografiaa on vaikea tavoittaa, ja jokaisen naisen pitää itse tulkita, mikä on sopivaa. Tämä asetelma luo jännitettä sekä pitkäkestoiseen imetykseen että julkiseen imetykseen. Imettävä äiti ei ole riippumaton muiden reaktioista, vaan hänen pitää ottaa muut tilassa olevat ihmiset huomioon (Säilävaara 2016).

Oikeusdiskurssi rakentuu teksteissä äitien oikeudelle imettää niin pitkään kuin he itse valitsevat mutta myös lailliseen oikeuteen imettää julkisissa tiloissa. Näitä oikeuksia perustellaan teksteissä lapsen, joka on useimmiten nimetty vauvaksi, oikeudella rintamaitoon. Tekstien perusteella myös yhteiskunnalla on velvollisuus taata äidin oikeus imettää erityisesti julkisesti, vaikka tätä oikeutta perusteellaankin usein vauvan oikeudella rintamaitoon tilanteessa kuin tilanteessa. Jännitteitä diskurssiin tuo asetelma, jossa äidillä pitäisi olla oikeus imettää, mutta samalla lapsen oikeus korostuu, eli imetyksestä tulee osin myös äidin velvollisuus, jota yhteiskunnan pitäisi lakien avulla tukea. Hyvä äitiys määrittyy tulkintamme

mukaan erityisesti lapsen oikeuksien puolustamisen kautta samalla, kun äiti joutuu pohtimaan, miten tuoda seksuaalisoidut rinnat julkiseen tilaan (Acker 2009).

Terveysdiskurssia rakentavissa teksteissä imetys on terveellistä etenkin lapselle ja tietyin varauksin myös äidille. Lisäksi imetys esitetään kansanterveyteen liittyvänä tekijänä. Hyvä äitiys määrittyy terveysdiskurssia käyttävissä teksteissä selkeimmin intensiivisen äitiyden ideaaleja tavoittelevaksi, sillä äiti ohjeistetaan usein imettämään, koska se on parasta lapselle (Homanen 2013). Lapsen parhaan korostaminen ja asiantuntijoiden ohjeiden noudattaminen määrittävät äidin intensiivisen äitiyden mallien mukaiseksi (Hays 1996). Asiantuntijat puhuvat pääsääntöisesti alle vuoden ikäisen lapsen imettämisestä, mutta teksteissä haastatellut vanhemmat kertovat myös yli vuoden vanhan lapsen imettämisestä. Diskurssin teksteille on tyypillistä, että erilaisia lääketieteellisiä tutkimuksia raportoidaan melko suoraviivaisesti ja avaamatta tutkimusten kysymyksenasetteluja.

Olemme käsitelleet asiantuntijoina lääkäreiden ja tutkijoiden lisäksi imetystukiäitejä ja -koordinaattoreita, koska katsomme heillä olevan mahdollista valtaa suhteessa imettäviin äiteihin. Heidän ammattilaispuheessaan imetystä tarkastellaan usein lapsilähtöisesti, jolloin korostuu äidin velvollisuus vastata lapsen tarpeisiin (vrt. Berg 2008, 151). Tämä puhe saa paljon tilaa analysoimissamme teksteissä, minkä vuoksi äitien omat kokemukset jäävät varjoon. On tietysti mahdollista, että normeja haastavat aiheet, kuten yli vauvaiän jatkuva imetys ja julkinen imetys, eivät houkuttele äitejä kertomaan kokemuksistaan valtamedioissa ja siksi tekstejä hallitsevat asiantuntijoiden lausunnot. Kaiken kaikkiaan pitkäkestoisesta tai julkisesta imetyksestä kirjoitetaan sekä Yle.fi että Hs.fi -sivustoilla verrattain usein ja monipuolisesti (vrt. Duvall 2015, 337), mutta samalla yli vuoden jatkuva imetys on lopulta vähäisesti esillä, minkä tulkitsemme marginalisoivana hiljaisuutena. Ulkomaita käsittelevissä teksteissä kirjoitustyylillä on osin sensaatiohakuista. Arabiemiraattien tiukasta imetyslaista uutisointi tai brittiäitien kampanjointi julki-imetyksen puolesta on kirjoitettu niin, että niitä ei voi suoraan rinnastaa suomalaisasiantuntijoiden normittavaan puheeseen. Ne kutsuvat lukijaa ennemmin toteamaan, miten hyvin asiat ”meillä” ovat.

Tuomalla tutkimamme stigmatisoidut imetyksen muodot keskiöön olemme pystyneet lisäämään ymmärrystä äitiyteen yhä kohdistuvista normitetuista odotuksista, mutta myös siitä, mitä media esittää ”normaalina” (Foss 2017). Tiivistetysti toteamme, että mediassa tuotettavien imetyksdiskurssien heijastelema äitiys määrittyy kulttuurisia normeja

noudattavana (sopivuusdiskurssi), lapsen oikeuksien puolesta taistelevana (oikeusdiskurssi) sekä lapsen parhaan huomioivana (terveysdiskurssi) äitiytenä. Tällaiset vaatimukset voi sitoa myös intensiivisen äitiyden ihanteisiin, joissa Haysia (1996) mukaillen lapsen paras ja asiantuntijoiden neuvot korostuvat. Berg on kirjoittanut, miten äitien pitää jatkuvasti tasapainoilla ”liian vähän – liikaa -ulottuvuuksien välillä” (Berg 2008, 149). Tämä näkyy selvästi jännitteenä sekä pitkäkestoista imetystä että julkista imetystä käsittelevissä teksteissä. Eeva Jokisen (1996) ajatusta hetkiin sidotusta kyllin hyvästä äitiydestä voisi mielestämme soveltaa myös imetykseen. Pitkäkestoisesti imettävät tai julkisesti imettävät äidit toimivat kulttuuristen odotusten ehdoilla, joten heidän hyvä äitiytensä voi tulla haastetuksi myös ”vääränlaisen” imetyksen vuoksi.

Kirjallisuus

Aalto-Heinilä, Maija. 2019. ”Oikeuksien tahtoteorian puolustus.” Teoksessa *Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*, toim. Maija Aalto-Heinilä & Visa Kurki. Helsinki: Gaudeamus, 81–95.

Acker, Michele. 2009. “Breast is Best...But Not Everywhere: Ambivalent Sexism and Attitudes Toward Private and Public Breastfeeding.” *Sex Roles* 61:7, 476–490.

Bartlett, Alison. 2005. “Maternal Sexuality and Breastfeeding.” *Sex Education* 5:1, 67–77.

Berg, Kristiina. 2008. *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. Helsinki: Väestöliitto.

Blum, Linda. 1993. “Mothers, Babies, and Breastfeeding in Late Capitalist America: the Shifting Contexts of Feminist Theory.” *Feminist Studies* 19:2, 290–311.

Bock, Mary A., Paromita Pain & JhuCin Jhang. 2017. “Covering Nipples: News Discourse and the Framing of Breastfeeding.” *Feminist Media Studies* 19:1, 53–69.

Boyer, Kate. 2011. “‘The Way to Break the Taboo Is to Do the Taboo Thing’ Breastfeeding in Public and Citizen-activism in the UK.” *Health & Place* 17:2, 430–437.

Dowling, Sally & Amy Brown. 2013. "An Exploration of the Experiences of Mothers Who Breastfeed Long-Term: What Are the Issues and Why Does It Matter?" *Breastfeeding Medicine* 8:1, 45–52.

Dowling, Sally & David Pontin. 2017. "Using Liminality to Understand Mothers' Experiences of Long-Term Breastfeeding: 'Betwixt and Between', and 'Matter Out of Place'." *Health* 21:1, 57–75.

Duvall, Spring-Serenity. 2015. "Not 'Simply the Breast' Media discourses of celebrity, breastfeeding, and normalcy." *Feminist Media Studies* 15:2, 324–340.

Faircloth, Charlotte R. 2010. "'If They Want to Risk the Health and Well-being of Their Child, That's Up to Them': Long-term Breastfeeding, Risk and Maternal Identity." *Health, Risk & Society* 12:4, 357–367.

Faircloth, Charlotte R. 2011. "'It Feels Right in My Heart': Affective Accountability in Narratives of Attachment." *The Sociological Review* 59:2, 283–302.

Fairclough, Norman. 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Finnish Internet Audience Measurement (FIAM) <http://fiam.fi/tulokset/> (luettu 28.5.2020)

Foss Katherine A. 2017. *Breastfeeding and Media. Exploring Conflicting Discourses That Threaten Public Health*. Cham: Palgrave Macmillan.

Frerichs, Leah, Julie L. Andsager, Shelly Campo, Mary Aquilino & Carolyn Stewart Dyer. 2006. "Framing Breastfeeding and Formula-Feeding Messages in Popular U.S. Magazines." *Women & Health* 44:1, 95–118.

Hakulinen, Tuovi. 2017. "Johdanto." Teoksessa *Kansallinen imetyksen edistämisen toimintaohjelma vuosille 2018–2022*, toim. Tuovi Hakulinen, Kirsi Otronen & Maria Kuronen. Helsinki: THL, 15–17.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135535/Ohjaus%20242017%20netti%2020.3.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (luettu 28.5.2020)

Hakulinen, Tuovi & Kirsi Otronen. 2017. "Toimintaohjelman tarkoitus ja tavoitteet." Teoksessa *Kansallinen imetyksen edistämisen toimintaohjelma vuosille 2018–2022*, toim.

- Tuovi Hakulinen, Kirsi Otronen & Maria Kuronen. Helsinki: THL, 17–18
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135535/Ohjaus%20242017.%20netti%2020.3.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (luettu 28.5.2020)
- Harjunen, Hannele. 2013. ”Sairaat ja päättömät.” *Kulttuurintutkimus* 30:2, 41–44.
- Hays, Sharon. 1996. *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven: Yale University Press.
- Henderson, Ann M. 1999. “Mixed Messages About the Meanings of Breast-Feeding Representations in the Australian Press and Popular Magazines.” *Midwifery* 15:1, 24–31.
- Henderson, Lesley, Jenny Kitzinger & Josephine Green. 2000. “Representing Infant Feeding: Content Analysis of British Media Portrayals of Bottle Feeding and Breast Feeding.” *BMJ* 321: 1196–1198.
- Homanen, Riikka. 2013. *Doing Pregnancy, the Unborn, and the Maternity Healthcare Institution*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila. 2004. ”Valtasuhteiden analysoiminen.” Teoksessa *Diskurssianalyysin aakkoset*, toim. Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 75–108.
- Jokinen, Arto. 2004. ”Diskurssianalyysin kourissa.” Teoksessa *Feministinen Tietäminen: Keskustelua Metodologiasta*, toim. Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 191–208.
- Jokinen, Eeva. 1996. *Väsynyt äiti: äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Knaak, Stephanie. 2010. “Contextualising Risk, Constructing Choice: Breastfeeding and Good Mothering in Risk Society.” *Health, Risk & Society* 12:4, 345–355.
- Lane, Rebecca. 2014. “Healthy Discretion? Breastfeeding and the Mutual Maintenance of Motherhood and Public Space.” *Gender, Place & Culture* 21:2, 195–210.
- Lehto, Mari. 2019. “Bare Flesh and Sticky Milk: An Affective Conflict Over Public Breastfeeding.” *Social Media + Society* 5:4, 1–10.

- Maher, JaneMaree & Lise Saugeres. 2007. "To Be or Not to Be a Mother? Women Negotiating Cultural Representations of Mothering." *Journal of Sociology* 43:1, 5–21.
- Martiskainen, Heini. 2014. "Kaikkien sidosten äiti? Äitiyden sidoksen tutkimisesta." *Sosiologia* 51:2, 161–168.
- Murphy, Elizabeth. 1999. "'Breast is Best': Infant Feeding Decisions and Maternal Deviance." *Sociology of Health & Illness* 21:2, 187–208.
- Mustosmäki, Armi & Tiina Sihto. 2019. "Äitiyden katuminen intensiivisen äitiyden kulttuurissa." *Sosiologia* 56:2, 157–173.
- Norwood, Kristen & Paaige K. Turner. 2014. "The Breast Is (Always) for Sex: Breastfeeding Discourse in Response to May 21, 2012 TIME Magazine Cover." *Qualitative Research Reports in Communication* 14:1, 79–86.
- Savikko, Sari. 2005. "Imetys." Teoksessa *Suomen naisen vuosisadat 2, Toivon rakentajat*, toim. Tarja Halonen & Kaari Utrio. Helsinki: Tammi, 215.
- Smyth, Lisa. 2008. "Gendered Spaces and Intimate Citizenship: The Case of Breastfeeding." *European Journal of Women's Studies* 15:2, 83–99.
- Smyth, Lisa. 2012. "The Social Politics of Breastfeeding: Norms, Situations and Policy Implications." *Ethics and Social Welfare* 6:2, 182–194.
- Stearns, Cindy A. 1999. "Breastfeeding and the Good Maternal Body." *Gender & Society* 13:3, 308–325.
- Säilävaara, Jenny. 2016. "Imettämässä kaapissa? Pitkään imettäneet äidit ja normatiiviset tilat." *Sukupuolentutkimus* 29:2, 7–20.
- Taylor, Erin. N. & Lora Ebert Wallace. 2012. "For Shame: Feminism, Breastfeeding Advocacy, and Maternal Guilt." *Hypatia* 27:1, 76–98.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. *Kansallinen imetyksen edistämisen*

toimintaohjelma vuosille 2018–2022.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135535/Ohjaus%20242017%20netti%2020.3.pdf?sequence=6&isAllowed=y> (luettu 28.5.2020)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. *Syödään yhdessä - ruokasuositukset lapsiperheille.* https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129744/KIDE26_FINAL_WEB.pdf?sequence=1 (luettu 28.5.2020)

Uotinen, Johanna. 2005. "Tietotekniikka ja Kantti-naiset." *Kulttuurintutkimus* 22:1, 5–20.

Vuori, Jaana. "Sukupuolen kirjoittaminen." 2002. Teoksessa *Tieteellinen kirjoittaminen, toim.* Merja Kinnunen Merja & Olli Löytty. Tampere: Vastapaino, 95–108.

Vuori, Jaana. 2001. *Äidit, isät ja ammattilaiset: Sukupuoli, toisto ja muunnellat asiantuntijoiden kirjoituksissa.* Tampere: Tampere University Press.

Wall, Glenda. 2001. "Moral Constructions of Motherhood in Breastfeeding Discourse." *Gender & Society* 15:4, 592–610.

Wall, Glenda. 2010. "Mother's Experiences with Intensive Parenting and Brain Development Discourse." *Women's Studies International Forum* 33:3, 253–263.

World Health Organization (WHO). 2018. "Infant and Young Child Feeding." <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding> (luettu 28.5.2020)

Young, Iris Marion. 1990. *Throwing Like a Girl and Other Essays in Feminist Philosophy and Social Theory.* Bloomington: Indiana University Press.